

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Transcribing: between listening, memory, and invention

Bracci, G.

Citation

Bracci, G. (2024, November 20). *Transcribing: between listening, memory, and invention*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4139206>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4139206>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Samenvatting

Transcriberen heeft een lange en gevarieerde geschiedenis in de westerse (kunst)muziek. Het heeft niet één enkele betekenis, aangezien het een transversale en veelvormige praktijk is die inspeelt op verschillende behoeften in verschillende tijdperken en contexten. Vandaag de dag getuigt het van een diepe betrokkenheid van veel componisten met het muzikale verleden en hun streven om een creatieve relatie aan te gaan met hun eigen culturele erfgoed.

Dit onderzoek verkent het proces en de implicaties van het transcriberen van een muzikaal werk uit het verleden, en heeft als doel de kennis en het begrip van deze creatieve praktijk te verruimen. Ik heb dit onderzoek uitgevoerd door te experimenteren met verschillende manieren van omgang met muziekwerken uit het verleden, de resultaten daarvan grondig te bestuderen, en te reflecteren over mijn praktijk als componist-transcribent. Ik heb mijn onderzoek in een bredere context geplaatst door zowel mijn artistieke als meer theoretische overwegingen in dialoog te brengen met het werk en de ideeën van andere componisten en uitvoerende musici, musicologen en filosofen, schrijvers en dichters.

Uitgaande van de ideeën van Peter Szendy, heb ik transcriberen benaderd als een vorm van luisteren, als een actieve en kritische relatie met muzikale werken die de potentie heeft om zowel het oorspronkelijke werk als de muzikale taal van de transcribent te transformeren. Vanuit dit perspectief beschouwd, zijn transcripties niet louter herhalingen van eerder gemaakte muzikale werken of verschillende manieren om hetzelfde uit te drukken, maar genoteerde sporen van luisterhandelingen: op basis van mijn onderzoek stel ik dat transcriberen gezien moet worden als een dynamisch en transformerend proces tussen de transcribent en het muzikale werk. Ik betwist daarmee het idee dat zowel het muzikale werk als de transcriptie statische entiteiten zijn met vooraf gedefinieerde stabiele grenzen. In dit proefschrift wordt de praktijk van het transcriberen een middel om na te denken over het thema van het anders-zijn, over de relatie tussen het 'zelf' en de 'ander'. Reflecterend op transcriberen als een manier om naar de ander of het andere te luisteren, beschouw ik deze praktijk ook vanuit een ethisch perspectief: voortbouwend op de ideeën van Jacques Derrida beargumenteer ik dat respect tonen voor een muzikaal werk ook kan inhouden dat men handelt in 'absolute ondankbaarheid', daarbij een 'altijd dreigend risico van verraad' aanvaardend, van het besmetten van het origineel en, tegelijkertijd, van het zelf besmet worden.

Meer vrijheid en betrokkenheid, en daarmee een wederzijdse besmetting tussen het muzikale werk en de taal van de transcribent, betekent het uitvinden en inpassen van nieuwe mogelijkheden, in tegenstelling tot het louter musealiseren en sacraliseren van werken uit het verleden. Door een muzikaal werk uit zijn “denkbeeldig museum” (Lydia Goehr) te halen en bloot te stellen aan besmetting, maakt transcriberen andere relaties met zo’n werk mogelijk, daarbij overgaand van het sacrale naar het profane (Giorgio Agamben); transcriberen maakt dus een creatieve betrokkenheid mogelijk. Dit proces onderstreept het belang van een vrij gebruik van muziekwerken. Door het muzikale werk te ontwijden, maakt het de betrokkenheid van de transcribent met het werk – en tevens met een breder cultureel en artistiek erfgoed – tot een creatieve, relationele en wederkerige praktijk. Hedendaagse artistieke expressie integreren met cultureel erfgoed heeft de potentie om de relatie met de geschiedenis te transformeren tot een dynamische en creatieve praktijk.

Dit proefschrift is opgedeeld in vijf hoofdstukken, die elk een specifieke ervaring met transcriberen behandelen die ik had tussen 2005 en 2022, met uitzondering van hoofdstuk 2, dat gewijd is aan Weberns *Fuga Ricercata* (1935), zijn orkestratie van Johann Sebastian Bachs “Ricercar a 6” uit het *Musikalisches Opfer* (1747). Ik heb me gericht op het transcriberen van werken uit het westerse repertoire. Naast Franz Schuberts lied “Der Doppelgänger” heb ik ervoor gekozen om polyfone muziek van Girolamo Frescobaldi, Carlo Gesualdo da Venosa en Josquin Desprez opnieuw te bewerken. Frescobaldis “Christe alio modo” was het enige instrumentale stuk, terwijl in de andere werken de aanwezigheid van stemmen en poëtische teksten een belangrijke rol speelden in mijn transcriptieproces.

Het proefschrift vertelt over een reis waarin ik geleidelijk meer openingen zocht, zodat de gekozen oorspronkelijke muzikale werken steeds meer mijn taal als transcribent konden beïnvloeden, besmetten en transformeren. Elk hoofdstuk beschrijft een verdere fase in de voortgang van mijn onderzoek, presenteert een andere benadering van transcriberen, en gaat in op verschillende problemen en strategieën om met een muzikaal werk om te gaan. Bovendien biedt elk hoofdstuk reflecties, opmerkingen en een doordenken van concepten en ideeën uit de literatuur en andere transcripties die ik heb bestudeerd.

Aan het begin van deze reis, bij het werken aan *Une petite fleur bleue*, ging ik uit van het normatieve karakter van het oorspronkelijke werk, en in het bijzonder de partituur. Later, bij het werken aan *Hortense* en vooral aan *Una notte*, zag ik de transcriptie als een dubbelganger van het origineel, met de potentie om ‘andersheid’ te onthullen als iets dat al deel uitmaakt van het ‘zelf’ – iets dat al met ons, maar toch radicaal vreemd is. Ten slotte ging ik in *Tutto chiudi negli occhi* nog een stap verder in mijn reflecties over de dubbelganger en stelde ik dromen voor als een model van een relatie met de ander. Dromen van iets is een relatie

die zich verzet tegen toe-eigening; in plaats daarvan is het een manier om de deuren naar andersheid te openen, het te erkennen zonder het te neutraliseren of te domesticeren.

Dit proefschrift bespreekt transcriberen als de capaciteit om de onvermijdelijke bemiddeling hoorbaar te maken die de transcribent verbindt (en scheidt) van muzikale werken uit het verleden, evenals verschillende strategieën van transcribenten hoe met deze afstand om te gaan. Doorheen het proefschrift bespreek ik transcripties van componisten als Richard Barrett, Stefano Gervasoni, Daan Janssens, Fabio Nieder, Dieter Schnebel, Salvatore Sciarrino, Anton Webern en Hans Zender, en het werk van uitvoerders en onderzoekers als Heloisa Amaral en Lucia D'Errico. Naast de eerder genoemde musici en de filosofen Szendy, Derrida, Goehr en Agamben, ben ik ook in dialoog getreden met de ideeën van onder anderen Roland Barthes (de luisteraar als co-auteur); Samuel IJsseling (transcriberen maakt van een werk een origineel); Jorge Luis Borges, Emily Dickinson, Sigmund Freud, Heinrich Heine, Ovidius en Raymond Queneau (de transcriptie als een dubbelganger, en het idee van de ander als iets wat zowel intiem als vreemd is, al virtueel aanwezig binnen het zelf); Walter Benjamin, Luciano Berio en Morton Feldman (traagheid geeft toegang tot een kwalitatieve relatie met een werk); en Ludwig Wittgenstein (de betekenis van een muzikaal werk is het gebruik dat men ervan maakt).

Mijn onderzoek biedt zowel theoretische als artistieke bijdragen die nieuwe manieren van denken over transcriberen kunnen stimuleren, en zowel het discours over de aanwezigheid van het verleden in de hedendaagse muziek verrijken als onthullen hoe transcripties ook mogelijk maken dat muzikale werken virtueel aanwezig zijn in de hedendaagse muziek, als geesten opnieuw opduikend uit het verleden.